

2011-ben két librettót írtam Örkény István egyperces novellái alapján. Emlékezetem szerint Demény Attila zeneszerző – miután már több alkalommal dolgoztunk együtt, és nem csak az opera műfajában – két egyfelvonásos kamaraopera megírására készült, a kettőt az általunk közösen kiválasztott egypercesek kötötték volna össze. Négy nő, négy férfi és két táncos alkották a reménybeli társulatot: nem szólisták és kórus, hanem nagyon jó énekesek, és, nem utolsósorban, jó színészek, akik például a mozgásszínházi nyelvtől sem idegenkednek. A forma lehetővé teszi a szerepváltásokat, valamint a szólószerepet éneklő színész-énekes és a kar áttűnését egymásba a szituáció kívánalmai szerint (ennek a dramaturgiának a különféle változatait alkalmaztam a Tanítványok és a Hosszú péntek megírásakor). Jól emlékszem a számomra mindig izgalmas és inspiratív beszélgetésekre (együtt néztük meg például Eötvös Péter elképesztő Három nővér című operáját), Deményt ugyanis a kis forma – kamaraopera –, valamint a műfaj – opera – teatralizálásának a kérdései izgatták akkortájt, és a jelek szerint azóta is. Kivételes zenei és színházi műveltsége – a színházat egyszerre ismeri mint színházi zenék komponistája, opera- és színház-rendező, nem utolsósorban meg performer (első találkozásunkkor, 1989-ben Tompa Gábor Buszmegálló című előadásában egy, a zongora segítségével kommunikáló, a színház nyelven túli szellemét földidéző, feledhetetlen figurát játszott a kolozsvári színpadon) – arra predesztinálták őt, hogy az operát modern értelemben vett színházként fogja föl, és hogy ebben a szellemben kísérletezzon, előbb a zenés műfajok receptálásában különösképpen konzervatív Kolozsváron, majd persze másutt is.

A két Örkény-librettó kézírata szerint a Mutatványosok (barakk-opera) című opera képezte volna az est első darabját, a Bevégezetlen ragozás (halál, tánc, játék) – egy másik változat szerint: Bevégezetlen ragyogás (haláltáncjáték) – meg a szünet utáni másodikat. Az első Örkény István A nagy menetelés című egyperces abszurdját tekinti ősének, de csak a végtelen vonulás hangulatát, az eltűnést és a semmivé (füstté?) válást őrizte meg, valamint a Berengár nevet, a szöveget viszont, szándékom szerint legalábbis, áthatja az egypercesek szívszorító világa. Az örkényi nevetés mindig lemeztelenítő, félelmet kelt a nevetőben. A librettó tanúsága szerint Örkényt Beckettal olvastam össze, Beckettal, Rilkével és, mint mindig, az evangéliumokkal (szereplők: Berengár, Órmester, Vladimir, Estragon, Rilke, Mária, Gyermek, Fiú, Lány). A Bevégezetlen ragozás (halál, tánc, játék) című librettó viszont Örkény négy egypercesére épül, sorrendben a következőkre: Bevégezetlen ragozás, Reneszánsz, Az otthon, Az utolsó meggymag. Ebben a formában az operák nem valósultak meg. Az utolsó meggymag című Demény-opera Lászlóffy Aladár librettójára született végül, fölhasználva a Mutatványosok néhány (sem a plakát, sem a műsorfüzet által sajtószerűen külön nem jelzett) részletét. Ez utóbbi, mármint a részletek átemelése a műbe, zeneszerzői döntés eredményeként születhetett, a Lászlóffy-librettó ugyanis, a világhálón közreadott változat szerint legalábbis, nem tartalmazza őket. A Mutatványosok két arietta-szövege azután az Alkoholisták című zenés darabom utolsó jelenetében is megjelenik, a darab megírása idején nem tudtam ugyanis, hogy Az utolsó meggymag című kamaraopera végső változata is ugyanazokat a dalszövegeket használta fel.

Megesett már, hogy a kolozsvári színház színpadán Demény Attila operája ment, a Stúdióban meg, ugyanakkor, az Alkoholisták: ugyanazokat a szövegeket két különböző zenei faktúra anyagaként hallhatta az, aki a színház hátsó bejáratán át lépett be a földszinti csarnokba. Velem megtörtént. Nem emlékszem, hogy az élmény örömmel töltött volna el.

Kategória: ÖrkényLátó

Denumire autor: Visky András

Látó Szépirodalmi Folyóirat